Rol van de leerkracht

Hoe stelt de leerkracht zich op tijdens de groepsvergadering?

Dat is niet gemakkelijk. Want een klas en een school kan niet zonder gezag, zonder autoriteit. Uiteindelijk ligt de verantwoordelijkheid voor een goede gang van zaken bij de leerkracht. Er zijn natuurlijk grenzen aan de inspraak. Kinderen kunnen en moeten niet overal over meepraten. Daarover spraken we al in *Welke onderwerpen bespreken we?*

Een ander probleem is de orde en concentratie in de groep: kinderen hebben niet allemaal dezelfde spanningsboog of interesse. Het is moeilijk vergaderen met 25 of 30 kinderen. Vaak is de leerkracht dan nodig om, soms met kleine gebaren, de leerlingen erbij te houden. Soms zal de kwaliteit van de voorzitter nog niet zodanig zijn dat er soepel naar een besluit toegewerkt wordt. Ook dan is de inbreng van de leerkracht op het juiste moment nodig.

Dus er is geregeld **controle** van de leerkracht nodig. Maar aan die controlerende houding zit een risico. Het kan zomaar leiden tot passiviteit bij een aantal leerlingen, of tot een vermindering van de motivatie. Het kan er eveneens toe leiden dat sommige leerlingen geen bijdrage meer leveren. De leerkracht kan soms, zonder het te weten, heel dominant zijn. De sfeer van de vergadering kan daardoor zomaar weer omslaan in de richting van een klassikale les, waarbij de leerkracht alle touwtjes in handen heeft.

Kortom, hoe doe je dat? Hoe zorg je voor een goed evenwicht tussen controle door de (verantwoordelijke) leerkracht enerzijds en het uit handen geven van een besluitvormingsproces anderzijds? Een paar aandachtspunten:

Van regulerend naar faciliterend

Grofweg kun je zeggen dat de rol van de leerkracht verandert met de leeftijd van de leerlingen. Er treedt een verschuiving op in het gedrag van de leerkracht, met aan de ene kant van de schaal de leerkracht van groep 1/2 en aan de andere kant die van groep 8. De leerkracht van groep 1/2 is nog **sterk regulerend**, heeft een grote rol, bepaalt de onderwerpen voor de agenda, zit de vergadering zelf voor, heeft ook een centrale positie, stimuleert actieve deelname van de leerlingen, houdt kinderen bij de les, leidt de besluitvorming, en bepaalt zelf wanneer de vergadering moet stoppen. De leerkracht in groep 8 daarentegen heeft een meer faciliterende rol, en heeft zich veel meer **teruggetrokken**. Hij of zij biedt de structuur aan van de vergadering. De leerlingen hebben samen met de leerkracht de agenda bepaald. Er is een voorzitter, een notulist, en eventueel een tijdbewaker. De leerkracht zit ergens in de kring, en neemt als ieder ander deel aan de vergadering. Alleen in uiterste nood grijpt hij of zij even in (corrigeren van een leerling; uit de hand lopen van de vergadering; de groep komt er niet uit).

Afhankelijk van het 'verantwoordelijkheidsniveau' van de groep

In het algemeen geldt natuurlijk: hoe meer de groep zelf in staat is verantwoordelijkheid op zich te nemen voor het geheel, hoe meer de leerkracht zich kan terugtrekken. Als de sfeer in de groep goed is, als er weinig ordeproblemen zijn, als er geen kinderen worden uitgelachen, als iedereen zich vrij voelt om een bijdrage te leveren, als kinderen in de groep elkaar positief kunnen corrigeren, kortom als de groep een veilige groep is voor alle leerlingen, dan kan de groep zelf ook veel aan, en kan de rol van de leerkracht steeds meer faciliterend zijn, in plaats van regulerend.

Toch zijn de hiervoor omschreven groepskenmerken geen voorwaarden waar aan voldaan moet zijn wil je een groepsvergadering kunnen houden. Ook als de sfeer in de groep nog niet helemaal veilig is voor iedereen, kan er wel degelijk vergaderd worden. Alleen zal de leerkracht zich er dan meer mee moeten bemoeien: zorgen dat iedereen aan bod komt, het klimaat oplettend volgen en ingrijpen indien nodig. Bovendien zal de leerkracht dan extra hard moeten werken aan dat groepsklimaat. Dat kan onder andere door evaluatie en reflectie (zie hieronder).

Maak aan de klas duidelijk welke rol je neemt

Vertel de klas dat er tijdens de groepsvergadering iets bijzonders aan de hand is: namelijk dat jij als leerkracht ook deelnemer bent aan de vergadering. Leg uit dat dat ingewikkeld is, want uiteindelijk ben jij natuurlijk de 'baas'. Nu is er in een democratische samenleving natuurlijk ook een gezag (regering, politie, justitie), maar in een school is de situatie nog even anders: er zitten kinderen op school die nog veel moeten leren, die nog moeten leren wat het is om verantwoordelijkheid te dragen. In een democratie kan het volk, vertegenwoordigd door het parlement, het gezag naar huis sturen. In een school kan dat niet. Een school is per definitie een hiërarchische organisatie: de volwassenen zijn de baas. Maar waar het in De Vreedzame School om gaat is de stem van kinderen een grotere plek te geven, om ze te leren om meer verantwoordelijkheid te dragen, om waar maar mogelijk kinderen te betrekken bij te nemen besluiten.

Kinderen zullen soms een besluit willen nemen waar je zelf als leerkracht je twijfels over hebt. In zo'n geval is het goed om je te realiseren dat je zelf ook een achterban hebt, waarmee je ook moet overleggen. Je maakt immers deel uit van het schoolteam. Zo kun je de ideeën van de leerlingen serieus nemen, en toch verkeerde besluiten voorkomen. Maak wel altijd duidelijk als leerkracht waarom je een advies of een besluit van leerlingen niet kan overnemen. Daar hebben ze recht op.

Vertel zoiets als:

> “Onze school is een soort samenleving, net als in de maatschappij buiten de school. Vijf dagen per week, van 8.30 uur tot 15.00 uur, zitten we met veel mensen bij elkaar. Voor jullie meestal 8 jaar lang. We werken met elkaar, nemen gezamenlijke beslissingen, en we moeten er voor zorgen dat dat allemaal op een prettige manier verloopt. Wij willen dat onze school een democratische samenleving is, waarbij iedereen mee mag denken en een stem heeft. Maar kinderen kunnen natuurlijk niet over alles meepraten. Niet over hoeveel leerkrachten we op school aannemen, en welke leerkrachten. Niet over welke vakken we geven op school, of welke leerstof aan de kinderen wordt geleerd. Dat gaat te ver. Wat we wel kunnen doen is jullie mening vragen over een heleboel zaken. En er zijn ook een heleboel gebieden waarover jullie wel degelijk écht zelf een besluit mogen nemen. In de groepsvergadering kunnen we daar aandacht aan besteden. Daar komen onderwerpen op de agenda waarover we met elkaar een besluit moeten nemen. Het zou gek zijn als ik in die vergaderingen de ‘baas’ zou zijn. Dus hebben we een voorzitter uit de klas, en zit ik in de kring om mee te praten. Toch ben ik niet zomaar een deelnemer aan de vergadering, net als ieder ander. Ik blijf natuurlijk de leerkracht: af en toe moet ik misschien even ingrijpen als de sfeer niet helemaal goed is, of als er een besluit genomen gaat worden wat echt niet kan, omdat het bijvoorbeeld te duur is, of omdat ik weet dat de directeur dat echt niet goed zal vinden. Soms zal ik over een idee van jullie eerst even met mijn collega’s willen overleggen, om te zien wat zij er van vinden. Dus ik ben tijdens de vergadering een beetje niet en een beetje wel leerkracht”.